

Jurij Hadalin*

Nihče jim ne zaupa, pa še kar nastajajo¹

Izvenparlamentarne politične stranke na Slovenskem od demokratičnih sprememb do danes^{**}

IZVLEČEK

Prispevek poskuša detektirati nekaj osnovnih pojavov v slovenskem politično-strankarskem življenju v daljšem loku – od prvih povojnih demokratičnih volitev leta 1990 do danes. Atomizirano slovensko politično sceno je sicer v takšnem pregledu težko zajeti v celoti, zato ob splošnih primerjavah bralcu ponuja nekaj vinjet iz obravnavanega obdobja.

Ključne besede: Slovenija, politične stranke

ABSTRACT

NOBODY TRUSTS THEM, AND YET NEW ONES ARE BEING ESTABLISHED.
EXTRA-PARLIAMENTARY POLITICAL PARTIES IN SLOVENIA SINCE THE
DEMOCRATIC CHANGES UNTIL TODAY

The following contribution aims to detect a few basic phenomena in the Slovenian political party life within a more extensive time frame: since the first post-war democratic elections in 1990 to date. It is difficult to encompass the whole of the atomised Slovenian

1 Barbara Eržen, »Nihče jim ne zaupa, pa še kar nastajajo,« *Žurnal*, 28. 11. 2014, pridobljeno 10. 1. 2017, <http://www.zurnal24.si/politicne-stranke-stevilo-strank-lokalne-volitve-clanek-240692>.

* Dr., znanstveni sodelavec, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana, jurij.hadalin@inz.si
** Raziskava je nastala v okviru raziskovalnega programa P6-0281 *Idejnopolitični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju*, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

political scene in such an overview, and therefore the article provides, besides the general comparisons, a few illustrations from the period under consideration.

Keywords: Slovenia, political parties

»Na seznamu kandidatnih list je bilo, skromno stisnjeno tja nekam med razne monstrome, kot so na primer *Demokratska stranka Slovenije, Demokrati Slovenije – DS in Združeni zeleni – Zeleni Slovenije in Zelena alternativa*, prav prisrčno opaziti tudi kandidatno listo Mojca. Lista je imela eno samo kandidatko, in sicer je bila to **Mojca Ferle Brezavšček**, roj. 04. 12. 1969, Izola, Ferda Bidovca 7, prodajalka, namest. poslovodje. Navadna proletarka, in to celo ‚samo‘ prodajalka v trgovini, mora imeti kar precej korajže, da se ji ni problem pojaviti med vsemi tistimi doktorji in magistri, kaj? ‚Korajže‘? Nobene korajže ni treba imeti. Samo Mojca moraš biti.«²

Neodvisni kandidatki na volitvah za državni zbor je uspelo prepričati 697 volivcev ali šest promilov tistih, ki so oktobra 2000 prišli na volišča.³

Neredko smo že slišali: »Dva Slovence, tri stranke ...« Slovenska strankarska scena je nedvomno zelo fragmentirana, še bolj pa živahna. Od tiho nastajajočih zvez v času družbenega vrenja pred prvimi povojnimi demokratičnimi volitvami, ko bi entuziazem po možnosti ponovnega svobodnega političnega združevanja lahko pač pojasnili z dolgo trajajočo abstinenco, do poplave novih strank pred praktično vsakimi novimi volitvami, ne glede na to, ali so lokalne ali državnozborske. Pred kot gobe po dežju rastočimi strankami niso ostale imune niti volitve evropskih poslancev.⁴ Da o fragmentaciji obstoječih strankarskih organizmov ne govorimo. Kljub temu pa lahko k temu zdravorazumsko dodamo, da samozavest v političnem boju še nikomur ni škodovala, ampak prej koristila. A številne nove stranke v tej samozavesti delujejo bolj kot nekakšne kamikaze, če preberemo navodila iz prvega slovenskega priročnika o volilnih kampanjah *Kako zmagati na volitvah?*, ki sta ga po udeležbi na seminarju za nove vzhodnoevropske demokratične stranke v organizaciji ameriške demokratske stranke ob Blatnem jezeru napisala Matjaž Šinkovec in Božidar Novak. V njem v poglavju »Kritične odločitve«, natančneje v podpoglavju »Kaj je naš cilj?« lepo piše: »Cilj našega posla v predvolilni kampanji je preprost – to je zmaga na volitvah.«⁵ Ta pa se zaradi vse večje fragmentacije vedno bolj odmika in stranko včasih na podlagi imen nekaterih vpletenih ponese kvečjemu do državnega zbora ali občinskega sveta,

2 Jure Aleksič, »Kandidatka Mojca,« *Mladina*, 23. 10. 2000, pridobljeno 20. 1. 2017, <http://www.mladina.si/93525/kandidatka-mojca/>.

3 »Volitve poslancev v Državni zbor 2000,« *Državna volilna komisija*, pridobljeno 23. 1. 2017, http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2000/rez_sl.htm.

4 »Vloženih 12 list kandidatov za Evropski parlament,« *Mladina*, 9. 5. 2009, pridobljeno 10. 1. 2017, http://www.mladina.si/80752/09-05-2009-vlozenih_12_list_kandidatov_za_evropski_parlament/. Gl. tudi: Jure Aleksič, »Od šanka do šanka, od srca do srca: izvenparlamentarne strančice v boju za evrosinekurice,« *Mladina*, 4. 6. 2004, pridobljeno 20. 1. 2017, <http://www.mladina.si/94354/od-sanka-do-sanka-od-srca-do-srca/>.

5 Matjaž Šinkovec in Božidar Novak, *Kako zmagati na volitvah* (Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, 1990), 16.

saj v okviru slovenskega volilnega sistema zmage, kot so jo imeli v mislih ameriški svetovalci na Madžarskem,⁶ pri nas ni mogoče doseči. Dopusča pa vstop manjših strank v parlament. In teh vsako leto vznikne vsaj nekaj.⁷ Nekatere se ustanovljajo na podlagi programskih nestrinjanj ali razkolov v drugi stranki, nekatere nastanejo iz civilnodružbenih gibanj, spet tretje poskušajo najti svoje mesto v ideološkem spektru. Te imajo navadno tudi najbolj ekstremen značaj. Nov trend, na katerega je opozorila Simona Kustec Lipicer, pa je vznikanje strank, ki v imenu nosijo ime voditelja, oziroma t. i. stranke novih obrazov,⁸ ki nekoliko spominjajo na mesijanstvo, kar je lepo ubesedil Bernard Nežmah: »Vsake toliko se po deželi razširi nova evforija. Tokrat v obliki pozitivne projekcije, uperjene v iskanje sprememb v politiki: Čas je, da pridejo v politiko novi obrazi in nove stranke.«⁹ V času prestrukturiranja slovenskega političnega prostora po letu 2004, ko se je največja uveljavljena stranka na levi sredini, *Liberalna demokracija Slovenije*,¹⁰ sesula sama vase, so po nekaj letih iskanja ne le nastale, temveč tudi postale pomemben dejavnik v slovenskem političnem sistemu, pa četudi le za en mandat.¹¹ Kar nas pripelje do primerjav s severnimi sosedi, kjer je v zadnjih letih prišlo do podobnega fenomena, če pogledamo le meteorski uspeh milijarderja Franka Stronacha. Nekoliko kataklizmični komentar politologa Petra Filzmaierja morda opiše splošno vzdušje: »Poklical me je nekdo iz Slovenije in vprašal, zakaj je zaupanje v politične stranke v Avstriji tako visoko. Bil sem presenečen nad vprašanjem, nato pa sem pogledal podatke za Slovenijo – groza.«¹²

-
- 6 Ameriški pogled seveda sledi večinskemu volilnemu sistemu, ne pa verziji proporcionalnega, kot ga imamo v Sloveniji. Na volitvah 1990 pa so bile zadeve še nekoliko bolj nejasne, saj se je volilo v tri družbenopolitične zборе slovenske skupščine, potekale pa so še kompleksne volitve na lokalni ravni, kjer predlagatelj kandidata ni bil nujno politična stranka, ampak tudi različne družbenopolitične ali delovne skupnosti. Za primer gl: *Naš časopis: Vrhiško občinsko glasilo*, št. 163, marec 1990, pridobljeno 12. 1. 2017, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-X4S099KE/>.
- 7 V Uradnem listu, ki je izšel 24. maja, lahko preberemo, da smo pri nas bogatejši za še eno politično stranko. Več kot očitno je, da ostale obstoječe stranke ne pokrivajo celotnega področja družbenega življenja. Večina se jih že v samem imenu ukvarja predvsem z »demokracijo« in »Slovenijo«. Za zdaj še ni eksotov, kot je recimo poljska stranka pivcev piva. Tudi novoustanovljena partija iz Murske Sobotne ne bo poskrbela za pretirane novosti, saj se navezuje na izročilo nekdanjega podpredsednika vlade (Marjana Podobnika op. a.), kar izdaja že zgovorno ime *Zveza poštenih ljudi Slovenije* [...] O konkretnih ciljih, nalogah, usmeritvah in dejavnostih smo seveda želeli spregovoriti tudi z zastopnikom *Zveze poštenih ljudi Slovenije* Jožetom Šijanecem, ki pa nam je povedal, da zaradi »nepoštenja« v stranki z njo ne bo več sodeloval. – Sebastjan Ozmeč, »Pošteni Slovenije«, *Mladina*, 17. 6. 2002, pridobljeno 12. 1. 2017, <http://www.mladina.si/88396/mposteni>.
- 8 Take stranke so pogosto lokalnega značaja, kjer so liste, ki so omejene zgolj na ozko občinsko okolje, vsedravnim strankam pogosto močna konkurenca. Lahko pa so tudi parlamentarne. »Stranke, ki nosijo imena posameznikov, so relativno nova stvar. Leta 2010 sta bili tako registrirani *Peter Verbič – Lista za Domžale in LTD – Toni Dragar*. Letos (2014 op. a.) pa so se pojavile še *Zaveznštvo Alenke Bratušek*, *Stranka Mira Cerarja*, *Lista Marjana Šarca in Lista Reza*.« – Eržen, »Nihče jim ne zaupa, pa še kar nastajajo.«
- 9 Bernard Nežmah, »Novi obrazi na asfaltiranih njivah: Med mitom in realnostjo«, *Mladina*, S. 5. 2011, pridobljeno 12. 1. 2017, <http://mladina.si/53908/novi-obrazi-na-asfaltiranih-njivah/>.
- 10 Martin Ivanič, »Liberalna demokracija Slovenije«, *Enciklopedija Slovenije 16* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002), 121.
- 11 Simona Kustec Lipicer, »Od strankokracije do novega razvojnega modela države: ocena slovenske parlamentarne demokracije ob njeni petindvajsetletnici,« v: *Četrto stoletje Republike Slovenije – izzivi, dileme, pričakovanja*, ur. Jure Gašparič in Mojca Šorn (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino: 2016), 45–50.
- 12 Borut Mekina, »Avstrija po poti Slovenije«, *Mladina*, 27. 5. 2016, pridobljeno 20. 1. 2017, <http://www.mladina.si/174436/avstrija-po-poti-slovenije/>.

Ko bo ta prispevek objavljen, bo v registru političnih strank že zavedena naslednja, ki bo obogatila desni politični pol, izšla pa je iz civilnodružbenega gibanja, ki se je angažiralo ob spremembah družinskega zakonika¹³ in jih tudi uspešno preprečilo.¹⁴ Vodja *Gibanja za otroke in družino* Aleš Primc je po mnogih letih aktivnega poseganja v politiko ugotovil, da je čas za formalni nastop na političnem parketu, kjer bo v medstrankarskih sporih poskušal iztržiti več kot doslej in izkoristiti družbeni zagon.¹⁵ Kakšen bo izplen transformacije iz civilnodružbene iniciative v stranko, pa je drugo vprašanje, saj ga definicija označuje tako: »Temeljna razlika med političnimi strankami in drugimi civilnimi organizacijami je, da stranke zajemajo širše družbene interese, civilne asociacije pa ožje.«¹⁶ Kar je tudi problem strankarskih organizacij: »Točnega podatka, koliko ljudi je članov političnih strank, ni, a več raziskav je namerilo, da naj bi bilo članov (strank op. a.) v Sloveniji le nekaj odstotkov prebivalstva. Politologi Marjan Brezovšek, Miro Haček in Milan Zver so tako v leta 2008 izdanem delu zapisali, da nizka stopnja članstva kaže prav na nesposobnost strank samih, da bi pridobile več članov. Hkrati pa še vedno prevladuje mnenje, da članstvo v stranki predstavlja korist le, če je stranka na oblasti, sicer pa je to vse prej kot korist.«¹⁷

Poleg tega pa tudi že konkurenčne obstoječe stranke na nove tekmice ne gledajo z največjim navdušenjem, saj jim drobljenje ciljne volilne populacije otežuje politično preživetje.¹⁸

Število članov posamičnih strank ni javno dostopen podatek, a za ilustracijo bom povzel številke, ki so jih pred državnozborskimi volitvami 2004 Slovenski tiskovni organizaciji posredovale nekatere politične stranke: *Slovenska ljudska stranka SLS+SKD* je svoje članstvo ocenjevala na »približno« 63.500, vladajoča *Liberalna demokracija Slovenije* je imela 8.788 članov, *Socialdemokratska stranka Slovenije SDS*

13 Ureditev družinskega prava v Sloveniji je izhajala iz Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (1976), ureditev je bila večkrat popravljena in revidirana, tudi zaradi novih mednarodnih in ustavnih sprememb. Leta 2011 je bil sprejet nov Družinski zakonik, ki je opredelil tudi družino, ki dotlej ni bila zakonsko definirana, pomembno pa je opredelil tudi druge oblike družinskih razmerij. Zaradi občutljivosti teme je postalo to predmet globokih in resnih političnih protestov, demonstracij in drugih političnih akcij. Nasprotniki družinskih reform so marca 2012 razpisali tudi zakonodajni referendum, kjer je bil družinski zakonik zavrnjen. Referendum je bil najbolj zaznamovan z določanjem pomena družine, kar si je zadal nov družinski zakonik, odzvali so se politični aktivisti, delno tudi iz cerkvenih krogov. Zakonik je urejal tudi področja posvojitve, rejništva, nasilja v družini in položaja otroka med ločitvijo, a se je velika večina javne polemike osredotočila na le en člen, ki je urejal posvojitve otroka, če je eden od istospolnih partnerjev njegov biološki starš. Vlada je leta 2015 ponovno poskušala urediti sporno vprašanje z novelo zakona, ki je bil ob široki medijsko-politični kampanji konec leta na referendumu ponovno zavrnjen. – Ma. F., »Referendum o družini bo 20. decembra,« *Delo*, 4. 11. 2015, pridobljeno 20. 1. 2017, <http://www.delo.si/novice/politika/druzinski-referendum-bo-20-decembra.html>. *Družina – Wikipedija, prosta enciklopedija*, pridobljeno 20. 1. 2017, <https://sl.wikipedia.org/wiki/Dru%C5%BEina>. »Danes mineva leto dni od referenduma za prihodnost naših otrok in družin!«, *24kul.si*, pridobljeno 20. 1. 2017, <http://24kul.si/danes-mineva-leto-dni-od-referenduma-za-prihodnost-nasih-otrok-in-druzin>.

14 »Pridružite se Gibanju za otroke in družine!«, *24kul.si*, pridobljeno 7. 2. 2017, <http://24kul.si/ustanovljeno-gibanje-za-otroke-in-druzine>.

15 G. K., »Zevnikova in Primc ustanovljata stranko Glas za otroke in družine, Za bolj Bogo, otrokom in družinam prijazno Slovenijo,« *MMC RTV SLO*, pridobljeno, 12. 2. 2017, <https://www.rtvlo.si/slovenija/zevnikova-in-primc-ustanovljata-stranko-glas-za-otroke-in-druzine/412446>.

16 Blanka Rakovec, »Vloga političnih strank v Sloveniji in Avstriji« (diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, 2002), 9.

17 Eržen, »Nihče jim ne zaupa, pa še kar nastajajo.«

18 »Novakova: Nova stranka na desnici bi bila satelit neke druge stranke,« *Dnevnik*, 2. 8. 2013, pridobljeno 12. 2. 2017, <https://dnevnik.si/1042600788/slovenija/novakova-nova-stranka-na-desnici-bi-bila-satelit-neke-druge-stranke>.

je navedla število »skoraj 20.000 (brez članov forumov)«, *Združena lista socialnih demokratov* »približno 27.000 članov in simpatizerjev«, 35.000 jih je naštela *Demokratska stranka upokoencev Slovenije*, 5.500 *Slovenska nacionalna stranka*, *Demokratska stranka Slovenije DS 1200*, *Deželna stranka Štajerska 800*, *Naprej Slovenija 3000*, *Neodvisna lista za Maribor 2149*, *Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka NSi* (ustanovljena dva meseca pred tem) 5200, *Nova Stranka NOVA 200*, *Zelena alternativa Slovenije 300*, *Zeleni Slovenije* »približno« 2000, *Stranka mladih Slovenije SMS* »od 1000 do 2000«, *Zveza za Primorsko* pa 3000.¹⁹ O približnosti podatkov priča podoben zbir podatkov za volitve leta 1996, kjer je *LDS* navedla »okrog 18.000 članov«, *Slovenski krščanski demokrati* »preko 35.000 registriranih članov«, *ZLSD* 24.000, *SDS* »preko 15.000«, *Slovenska ljudska stranka* »preko 40.000«, *DS* »okoli 2700«, *SNS 4732*, *Slovenska nacionalna desnica* 1.500, *Zelena alternativa* »500 članov in 1000 simpatizerjev«, *Nacionalna stranka dela* »340, od tega je približno tretjina žensk«, *Zeleni Slovenije 3000*, *Delavska stranka Slovenije* »pred parlamentarnimi volitvami 1992 okoli 6000 članov«, *Liberalna stranka 3600 članov*, *Republikanska stranka Slovenije* »nekaj čez 1000 članov«, *Slovenska obrtniško-podjetniška stranka – Stranka centra (SOPS)* »približno 5000«, *Krščansko socialna unija* »približno 1000«, *Zveza za Primorsko 2700*, *Zveza za Ljubljano* »približno 300«, najbolj natančno pa je o članstvu poročala *Civilna iniciativa za Slovenijo CIS*. Ta je svoje članstvo opisala tako: »Stranka ima 200 ustanovnih članov, sicer pa se članstvo deli na 16 aktivnih članov ali predstavnikov stranke, ki sestavljajo Akademijo stranke, in pasivne člane stranke. Preko 150 članov stranke ima visoko izobrazbo.«²⁰

Stranke delujejo kot posrednik med družbo in državo ter lahko vplivajo na odločanje zaradi moči, ki jo imajo v mehanizmu države. Na oblast praviloma pridejo na demokratičen način, z volitvami, in tako pridobijo sredstvo za uresničevanje svojega političnega programa.²¹ Ne pa vse. V tem prispevku se bom osredotočil na politične stranke državnega značaja, in ne na množico lokalno omejenih strank, v katerih je interes oz. vodilo programa navadno zelo ozko profilirano. Pred lokalnimi volitvami leta 2006 je *Mladina* odbrala cvetober lokalnih list, veliko jih je bilo enkratnega značaja; v Mariboru so se tako pojavile liste *Perspektiva Maribora 2010*, *Združenje za moj Maribor*, *Za okolju prijazen Maribor*, *Maribor gre gor*, *Združenje Romov v Mariboru* in še danes v mestnem svetu opazna *Neodvisna lista gasilcev Maribora*. Poleg njih je na volitvah nastopila tudi *Lista Za vrtičkarje v Morskem jarku*.²² Nekatere vodi ime, druge lokalpatriotizem, spet tretje lokalna problematika. Pri tej je bila v zgodovini lokalnih volitev ena izmed najbolj spornih lista *Regijske civilne iniciative za reševanje romske problematike*, ki je svoje ime in program (volilno neuspešno) zasnovala na

19 »Biografije registriranih političnih strank (dopolnjeno)«, STA, 21. 9. 2000, pridobljeno 10. 1. 2017, <https://www.sta.si/513055/biografije-registriranih-politichnih-strank>.

20 »Biografije LDS, SKD, SDS, SLS, ZLSD, DS, SNS, SND, SF, NSD, LS, RZS, SOPS, ZA, Zeleni, KSU, DSS, ZZG, ZZP, ZZZ, DeSUS, CI,« STA, 12.10. 1996, pridobljeno 12. 2. 2017, <https://www.sta.si/236982/biografije-lds-sk-ds-sls-zlsd-ds-sns-snd-sf-nsd-ls-rzs-sops-za-zeleni-ksu-dss-zzg-zzp-zzl-desus-ci>.

21 Rakovec, *Vloga političnih strank v Sloveniji in Avstriji*, 6.

22 Deja Crnovič, »Lista Za vrtičkarje v Morskem jarku [...] in druga nenavadna imena lokalnih list,« *Mladina*, 25. 10. 2006, pridobljeno 12. 2. 2016, <http://www.mladina.si/95136/lista-za-vrtickarje-v-morskem-jarku/>.

protiromskem sentimentu.²³ A pomen lokalnih strank in list iz lokalnih volitev v volitve narašča in resno ogroža status parlamentarnih strank, ki na lokalni ravni ne uživajo proporcionalne moči, ki bi jim po logiki državnoborskih volitev pripadala.²⁴

Težavo predstavlja tudi definicija predmeta te razprave, namreč kaj sploh je zunajparlamentarna stranka. V dolgem časovnem loku slovenske parlamentarne demokracije so namreč določene politične stranke denimo vzniknile, se prebile v parlament, osvojile celo največji delež sedežev v parlamentu, nato pa že ob prihodnjih volitvah izginile. Še več pa je primerov strank, ki so v parlamentu sodelovale, čeprav vanj niso bile izvoljene. Doživeli smo že več razcepov strank, kjer se je del poslancev odločil za ustanovitev nove stranke. Ali je ta parlamentarna ali ne, pa je bilo drugo vprašanje. O interpretacijah pa bi se dalo debatirati – predsednik *Slovenske nacionalne stranke* je ob njenem tretjem razcepu izjavil, da se je razcepila poslanska skupina, in ne stranka.²⁵ Število poslancev, ki so potrebni za ustanovitev poslanske skupine, je jasno, danes so potrebni štirje, a status parlamentarne stranke je med drugim²⁶ pomemben tudi za njeno (zakonsko obvezujočo) prisotnost v medijih v času kampanje, kar je izkusil še en odpadnik iz SNS Sašo Lap, ki je želel enako pozornost za svojo Slovensko nacionalno desnico.²⁷ Enako usodo je izkusil tudi poslanec *Nove Slovenije* Janez Drobnič, ki je po izstopu iz *NSi* prestopil v zunajparlamentarno *Krščansko demokratsko stranko* in trdil, da jo predstavlja v državnem zboru.²⁸ Več strank, ki so imele pomembno moč v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, danes životari izven parlamenta, še več pa je takih, ki se njegovega praga niso niti dotaknile. Dotaknil se bom vseh, ob tem pa ne smemo pozabiti, da je bila manjšim strankam letvica z leti postavljena vse višje, od 2, 5 odstotka glasov leta 1990, 3, 3 odstotka na naslednjih dvojih parlamentarnih volitvah do današnjih 4 odstotkov glasov.²⁹

23 Peter Petrovčič, »Protiromska lista: Samostojno na volitve,« *Mladina*, 30. 9. 2010, pridobljeno 23. 11. 2016, <http://www.mladina.si/51887/protiromska-lista/>.

24 Na lokalnih volitvah leta 2014 je tako v 11 mestnih občinah (v manjših občinah je razmerje še bolj v prid političnim gibanjem lokalnega pomena) od 306 svetniških mandatov 152 mandatov pripadlo neodvisnim listam, vladajoča stranka pa v nobeni slovenski občini ni dobila župana. – Tamara Kajtazovič, »Parlamentarne stranke z manj mestnimi svetniki,« *Mladina*, 6. 10. 2014, pridobljeno 1. 2. 2017, <http://www.mladina.si/160886/parlamentarne-stranke-z-manj-mestnimi-svetniki/>.

25 Govoril je o treh poslancih, ki so stranko zapustili in ustanovili novo stranko z imenom *Lipa*. Eden od poslancev, Sašo Peče, je opravljal tudi funkcijo podpredsednika Državnega zbora, kar je bil tudi eden od kamnov spotike. Stranka *Lipa* je sicer že po naslednjih volitvah izginila s političnega prizorišča. – »Jelinčič: Razcepila se je poslanska skupina, ne stranka,« *STA*, 17. 1. 2008, pridobljeno 1. 2. 2017, <https://www.sta.si/1249863/jelincic-razcepila-se-je-poslanska-skupina-ne-stranka/>.

26 Parlamentarni status je za stranke pomemben zaradi več razlogov: parlamentarni stranki pripada večja finančna pomoč in organizacijska pomoč v parlamentu, več strokovnih sodelavcev in podobno, pripada ji tudi določene deleži članstva v parlamentarnih delovnih telesih, tudi vodilna mesta. « – »Je KDS parlamentarna stranka ali ne?,« *Mladina*, 20. 8. 2008, pridobljeno 2. 2. 2017, http://www.mladina.si/78579/20-08-2008-je_kds_parlamentarna_stranka_ali_ne_/.

27 »Po Lapovih trditvah SND ne bo privolila v odločitve, ki jo je sprejela nekakšna ‚ad hoc‘ ustanovljena komisija v okviru Sveta RTV Slovenija in na tej podlagi stranko tudi uvrstila med neparlamentarne stranke, ki jim je za razliko od parlamentarnih strank z dvema tretjinama namenjena zgolj tretjina predstavitvenega časa na televiziji. « – »Sašo Lap: ‚SND je parlamentarna stranka!‘,« *STA*, 18. 10. 1996, pridobljeno 2. 2. 2017, <https://www.sta.si/241094/lap-snd-je-parlamentarna-stranka?>

28 »Je KDS parlamentarna stranka ali ne?.«

29 Zofija Savec, »Volitve,« *Prva statistična objava*, št. 173, 22. oktober 2004, pridobljeno 2. 2. 2017, <http://www.stat.si/doc/06-po-078-0402.doc>.

A najprej je treba še ugotoviti, v kakšnem strankarskem sistemu sploh smo. Iz definicij, ki jih je v diplomskem delu uporabila Blanka Rakovec, sem odbral tri, ki danemu stanju še najbolj ustrezajo. Prvi je atomizirani večstrankarski sistem, ki navadno predstavlja razvojno fazo, ko v areni za oblast tekmuje veliko organizacij; v Sloveniji je od jeseni 1989 do prvih volitev 1990 nastopalo 120 političnih strank, na volilnih lističih pa je ob množici samostojnih kandidatov bilo napisanih samo 15 strank, ki so izpolnile potrebne pogoje.³⁰ Dvoje volitev pozneje je številka narasla na 16.³¹ Inflacija strank je bila povezana tudi z nadvse preprostim načinom ustanovitve politične stranke, za njen uradni nastanek je bilo treba zbrati le 20 ustanovnih članov. Tudi to pa ni bilo vedno tako enostavno, kot priča zapis iz *Dela*:

»Na ustanovnem zboru *Slovenske zveze za svetovno demokracijo* v Srednji dvorani Cankarjevega doma se je danes zbralo deset ljudi: trije iz iniciativnega odbora, trije obiskovalci, trije novinarji in ena hostesa. SZSD tako ni bila ustanovljena, saj zakon zahteva, da politično organizacijo ustanovi najmanj dvajset polnoletnih občanov. Iniciativni odbor pod vodstvom Borisa Valenčiča si je to novo politično organizacijo zamislil kot zvezo, ki bo združevala vse napredne ljudi, ki se bodo zavzemali za celovite demokratične in kvalitativne procese v svetu. Na zboru so prebrali svoj program in vprašali, ali ima kdo kaj dodati. Nihče ni imel nič dodati.«³²

Ko je končno pričel veljati novi *Zakon o političnih strankah*, ki je bil sprejet leta 1994, se je minimalno število »polnoletnih državljanek in državljanov Republike Slovenije, ki podpišejo izjavo o ustanovitvi stranke«, povečalo na 200. Resne aktivnosti stranke pa ne prikaže samo začetno število njenih podpornikov, na državni ravni mora namreč stranka izpolniti določena merila, da lahko vloži svojo kandidatno listo, tam pa je letvica za marsikatero postavljena previsoko.³³ Včasih se zalomi celo bolj izkušenim strankam, predvsem na račun izpolnjevanja t. i. »ženskih kvot«. S tem recimo ni imela težav zunajparlamentarna stranka *Glas žensk*, ki je po uspehu na mariborskih lokalnih volitvah poskusila svoj program uveljaviti tudi na

30 Rakovec, *Vloga političnih strank v Sloveniji in Avstriji*, 13.

31 »Nacionalne liste je vložilo 16 strank,« STA, 24. 10. 1996, pridobljeno 20. 2. 2017, <https://www.sta.si/239503/nacionalne-liste-je-vlozilo-16-strank>.

32 M. P., »Deset ljudi ne more ustanoviti stranke,« *Delo*, 22. 3. 1990, 2.

33 Štiri zunajparlamentarne stranke (*Stranka enakopravnih dežel, Krščansko-socialna unija, Republikanci Slovenije in Komunistična partija Slovenije*) so namreč leta 1999 vložile zahtevo po oceni ustavnosti 43. člena Zakona o volitvah v državni zbor, ki je za zunajparlamentarne stranke določal, da morajo zbrati večje število podpisov volivcev za vložitev kandidatur. Ustavno sodišče je na to pobudo odgovorilo z nekoliko ciničnim tonom: »Načelo splošnosti volilne pravice ne prepoveduje zakonodajalcu, da bi postavil določene pogoje za kandidature. Zakonodajalec ima pravico, da z določitvijo potrebne podpore za kandidature na volitvah v Državni zbor zagotovi, da se volilne tekme lahko udeležijo le kandidati in liste, za katere se izkaže da imajo vsaj minimalno realno možnost za pridobitev mandata, prepreči pa se udeležba kandidatom in listam, za katere se že v kandidacijskem postopku izkaže, da uživajo tako majhno podporo v volilnem telesu, da ne obstaja niti minimalna možnost, da bi pridobile mandat. S tem se preprečujejo težave, ki bi nastale pri izvedbi volitev ob prekomernem številu kandidatov. [...] S preprečevanjem brezupnih kandidatur se preprečuje tudi izguba oziroma cepitev glasov (določeno – čeprav minimalno – število volivcev bi sicer oddalo glas, za katerega bi bilo že vnaprej gotovo, da ne bo upoštevan pri delitvi mandatov). Preprečevanje vseh teh negativnih pojavov pozitivno vpliva na demokratičnost volitev.« – »1013. Odločba o oceni ustavnosti 43. člena zakona o volitvah v Državni zbor, stran 2460,« *Uradni list RS*, št. 22/1999 z dne 2. 4. 1999, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLU130>.

državnozbornih volitvah.³⁴ Poleg tega v zadnji reinkarnaciji zakona iz leta 2000 piše tudi, da ustanovitelj stranke ne sme biti oseba, ki ji je vzeta poslovna sposobnost, kar bi pri ustanoviteljih nekaterih bolj bizarnih političnih združenj pred tem lahko bilo tudi vprašljivo. Predvsem pa je prepovedal in določil sankcije strankam, ki bi organizirale svoje organizacijske oblike v gospodarskih družbah, zavodih in drugih organizacijah, imele svoj sedež v tujini ali delovale kot oboroženo združenje.³⁵ Kar se je tudi že dogajalo, ko je poslanec *Slovenske nacionalne stranke* Sašo Lap po prvem razkolu SNS leta 1993 ustanovil svojo stranko *SND*, ki je imela težnje po ustanovitvi uniformiranega podmladka, leta 1995 realiziranega v obliki rekreacijsko-športnega društva *9/115 Slovenski sokol*, in je bila prva paravojaška politična organizacija pri nas. Sočasno so duhove burile tudi t. i. trojke, ki jih je v okviru skrajno desne *Nacional-socialne zveze Slovenije* v Velenju poskušal organizirati njen vodja Matjaž Gerlanc.³⁶

»Naslednji sistem je polarizirani pluralizem. Tu nastopa veliko število strank, več kot šest, sedem. Nobena ni posebno velika. Gre predvsem za ideološko polarizacijo staro-novo. Sistem je centrifugalen, kar pomeni, da se težko uskladi, je fragmentiran. Obstaja neodgovorna opozicija, torej stranke, ki vedo, da ne morejo priti na oblast, zato obljublajo več, kot je realno.« Od prvih državnozbornih volitev v letu 1992 pa vse do danes je to najverjetneje najboljši opis stanja v Sloveniji, saj je število strank, ki so prodrle v parlament, konstantno nihalo med sedem in osem (po razcepkih v parlamentarnih strankah je to število lahko naraslo)³⁷ in tudi najnovejši trendi ne kažejo, da bi se njihovo število lahko bistveno spremenilo, kar nas oddaljuje od zmerne pluralizma, ki »je sistem, v katerem ne nastopa več kot pet, šest strank. To je značilnost, po kateri se najbolj loči od polariziranega pluralizma. Med strankami ni več ideološke distance, mogočih je več koalicij, tekmovalnost ni izrazita. Sistem je centripetalen, težnja po soglasju je izražena, gre za manj nasprotovanj, ni antisistemskih pritiskov.«³⁸

Kam torej z vso to množico strank? V sosednji Avstriji je bilo leta 1996 registriranih več kot 400 političnih strank, v novem tisočletju pa že čez 700, vendar so v parlamentu zastopane le štiri.³⁹ Slovenski volivec se čudi pestri izbiri in novicam o strankah in stranicah, ki jih je bilo glede na zadnje stanje v registru političnih strank

34 »Na slovenskem političnem prizorišču je »zapel« tudi Glas žensk,« STA, 8. 9. 2000, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://www.sta.si/510160/na-slovenskem-politickem-prizoriscu-je-zapel-tudi-glas-zensk/>.

35 »Zakon o političnih strankah,« *Uradni list RS*, št. 62/94, 13/98-odločba US, 1/99, 24/99 odločba US, 70/2000, pridobljeno 1. 2. 2017, <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2000/zps.html>.

36 Maja Olup, »Slovenska nacionalna desnica« (diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, 2001), 13 in 67, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://slap.blog.siol.net/files/2010/12/SND.pdf>.

37 V državni zbor se je uspelo uvrstiti sedmim političnim strankam, ki so bile že v dosedanjem parlamentarnem sklicu. V državnem zboru bosta tako dve stranki manj kot v prejšnjem, saj sta pod parlamentarnim pragom ostali NSI [...] in Lipa, za katero je glasovalo 19.068 oziroma 1, 81 odstotka volivk in volivcev. Vse ostale strankarske liste, ki so nastopile na volitvah, so prejele manj kot odstotek glasov. – »Rezultati volitev so uradni,« *Mladina*, 3. 10. 2008, pridobljeno 2. 2. 2017, http://www.mladina.si/78970/03-10-2008-rezultati_volitev_so_uradni/.

38 Rakovec, *Vloga političnih strank v Sloveniji in Avstriji*, 13.

39 Ibid.

85,⁴⁰ leta 2011 77,⁴¹ konec avgusta leta 2004 38,⁴² septembra leta 2000 pa 35.⁴³ Na volitvah v državni zbor je leta 1990 sodelovalo 15 strank, leta 1992 33, leta 1996 22, v letih 2000 in 2004 23 strank in list, leta 2008 je število upadlo na 17, na predčasnih državnozbornih volitvah leta 2011 naraslo na 20, nazadnje pa smo na volilnih lističih leta 2014 imeli možnost ponovno voliti 17 strank.⁴⁴ Register političnih strank, ki ga vodijo na ministrstvu za notranje zadeve, je bil vzpostavljen leta 1994, v prvem letu so v register vnesli 19 strank, od teh jih je v registru še danes 11.

»Ob tem gre poudariti, da gre za stranke, ki so vsa leta delovale brez večjih statutarnih sprememb, ki bi vplivale na vpis stranke v register, leta 1994 je bila recimo v register vpisana tudi *Slovenska ljudska stranka*, a so jo pozneje izbrisali skupaj s *Slovenskimi krščanskimi demokrati* zaradi spojitve in ju vpisali kot novo stranko. Podobno je še z nekaterimi drugimi strankami, ki so sicer več let sooblikovale slovenski politični prostor. V letih po sprejetju omenjenega zakona, 1995 in 1996, so v register vpisali skupaj še 18 strank. V prihodnjih devetih letih je nato nastalo skupaj 14 strank, kakšno leto tudi nobena, največ (pet) pa leta 2000, ko so bile državnozbornske volitve. Tudi sicer so se kot najbolj popularna za ustanovitev nove stranke izkazala volilna leta. V letu lokalnih volitev 2006 je bilo v register vpisanih 18 političnih strank, štiri leta pozneje 14 strank. Lani (2014 op. a), ko smo imeli evropske, parlamentarne in lokalne volitve, je nastalo 13 novih strank. Med njimi so tudi zmagovalka lanskih parlamentarnih volitev, *SMC*,⁴⁵ ter več drugih strank, ki so osvojile mesto v državnem zboru, evropskem parlamentu, županski stolček, svetniški mandat ali poslansko mesto v Bruslju.«⁴⁶

Rojstvo nove politične stranke ni tako zelo zahteven postopek, kako pa politična stranka umre? Politična stranka je iz registra izbrisana, če ne sodeluje aktivno vsaj na dveh zaporednih volitvah oz. ko »registrski organ po uradni dolžnosti začne postopek za izbris stranke iz registra, če ugotovi, da stranka vsaj dvakrat ni sodelovala na vsaj enih volitvah v državni zbor, v organe lokalnih skupnosti ali v evropski parlament. Stranka se lahko iz registra izbriše tudi na njeno zahtevo. V času od vzpostavitve registra so iz njega izbrisali 30 strank, večino po uradni dolžnosti, nekatere pa, kot že omenjeno, tudi zaradi spojitve strank ali pripojitve drugi stranki.«⁴⁷ Najbolj naravna pot, po kateri stranka tako rekoč odmre, je torej ta, da preneha izvajati svoje aktivnosti,

40 *Iskalnik političnih strank*, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://mrrsp.gov.si/rduobjave/ps/index.faces>.

41 »Seznam vseh političnih strank v Sloveniji na dan 10. 11. 2011,« *Seznam vseh političnih strank v Sloveniji 2011 – kje ga najdem*, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://kjekajkakoajak.blogspot.si/2011/10/seznam-politcnih-strank-kje-ga-najdem.html>.

42 »Seznam vseh političnih strank,« *MMC RTV SLO*, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://www.rtvlo.si/strani/seznam-vseh-politcnih-strank/308>.

43 Jaka Železnikar, »Politične stranke v Sloveniji,« *Mladina*, 11. 9. 2000, pridobljeno 2. 2. 2017, http://www.mladina.si/56436/11-09-2000-politcne_stranke_v_sloveniji/.

44 Rakovec, *Vloga političnih strank v Sloveniji in Avstriji*, 39.

45 *Stranka Mira Cerarja*, na kongresu v Sežani 7. marca 2015 se je preimenovala v *Stranko modernega centra*.

46 Sonja Poznič Cvetko, »V Sloveniji deluje 85 političnih strank, več kot na zahodu jih domuje na vzhodu (tema),« *STA*, 19. 7. 2015, pridobljeno 2. 2. 2017, <https://www.sta.si/2157492/v-sloveniji-deluje-85-politcnih-strank-vec-kot-na-zahodu-jih-domuje-na-vzhodu>.

47 *Ibid.*

če se članstvo ne more odločiti, da bi samo potegnili tako radikalno potezo. Kot se je zgodilo na izrednem kongresu stranke *Državljanska lista*:⁴⁸ »Okoli 20 članov DL, ki so se zbrali na izrednem kongresu DL, je zavrnilo predlog o razpustitvi stranke in se odločilo za vztrajanje na politični poti. Bojan Starman, ki ga na kongres ni bilo, ostaja predsednik DL. Ta bo postala alternativa vladajoči politiki, pravi podpredsednik DL Rihard Braniselj. Prvi prvak DL Gregor Virant je glasoval za ukinitvev.«⁴⁹ V desetih letih (2004–2014) je bilo iz registra izbranih 14 strank, le štiri med njimi pa so bile izbrisane po lastni želji.⁵⁰ Kljub temu pa je v register treba sploh priti, kar je po njegovi uvedbi izkusil že omenjeni vodja *Nacional-socialne zveze Slovenije* Matjaž Gerlanc. Velikostno nepomembna, a zelo glasna skrajno desna stranka, ki je kot politična stranka redno nastopala v javnosti in podajala referendumске pobude, namreč sploh ni bila vpisana v register.⁵¹ Vanj pa se ji tudi ni uspelo vpisati, saj je notranje ministrstvo ni želelo vpisati, težava pa je bila v tem, da zavrnitev vpisa ni temeljila na ugotavljanju zagotovitve minimalnih formalnih pogojev, temveč na vsebinskih pomislekih. Stranki je bila očitana neustavnost, ki jo je ministrstvo utemeljilo s citatom iz programskih usmeritev zveze: »Nasprotovali bomo rasnemu in narodnostnemu mešanju, ki bo v škodo Slovincem in Sloveniji (poroke med Slovincami in Slovenci ter tujci zaradi pridobitev državljanstva, delovnih vizumov [...])«⁵² Na ustavno sodišče je NSZS podala pritožbo, to jo je vrnilo ministrstvu v novo odločanje in ustavilo postopek za vpis *Nacional-socialne zveze Slovenije* v register političnih strank, ker v določenem roku svoje vloge za vpis ni dopolnila z 200 ustanovnimi izjavami.⁵³ A do takšnih ovir vse ostale stranke niso prispele, saj so vsaj na papirju imele bolj strpna politična stališča ali pa vsaj bolj sprejemljiva. Iz začetkov demokratizacije je znana zgodba o sporni *Zvezi za ohranitev enakopravnosti občanov Slovenije*, ki jo je vodil Dragiša Marojevič. To je bila verjetno edina politična organizacija, ki je pod nekoliko omiljenim imenom zagovarjala interese neslovenskih prebivalcev Slovenije, vendar je njen vodja zajezdil val srbskega nacionalizma in s svojo retoriko vnašal vznemirjenje v politični prostor. Po Marojevičevem odhodu iz Slovenije so ga v začetku leta 1992 odstavili z vodilnega mesta, zveza se je preimenovala v *Stranko za enakopravnost občanov Slovenije*, njen glavni cilj je bil »status narodne manjšine za Neslovence«,⁵⁴ vendar je po letu 1993 odmrlla.⁵⁵

48 *Državljanska lista* (DL), pred tem poznana kot *Državljanska lista Gregorja Viranta* (DLVG) je bila ustanovljena 21. oktobra 2011, na volitvah je isto leto dosegla 8,37 odstotka glasov in postala četrta največja stranka v Državnem zboru, na naslednjih volitvah pa iz njega izpadla z zgolj 0,64 odstotka prejetih glasov ter prenehala biti politični dejavnik.

49 »Stranka DL bo vztrajala na politični poti,« *STA*, 27. 11. 2014, pridobljeno 20. 2. 2017, <https://www.sta.si/2077234/stranka-dl-bo-vztrajala-na-politici-poti>.

50 Eržen, »Nihče jim ne zaupa, pa še kar nastajajo.«

51 »Gerlančeva Nacional-socialna zveza Slovenije ni stranka,« *STA*, 7. 9. 1995, pridobljeno 11. 2. 2017, <https://www.sta.si/158321/gerlanceva-nacional-socialna-zveza-slovenije-ni-stranka>.

52 »Notranje ministrstvo vnovic o vpisu NSZS v register političnih strank,« *STA*, 23. 3. 1998, pridobljeno 1. 2. 2017, <https://www.sta.si/331711/notranje-ministrstvo-vnovic-o-vpisu-nszs-v-register-politicih-strank>.

53 »Sklep U-I-136/98, 15. 6. 2000,« *Republika Slovenija, Ustavno sodišče*, pridobljeno 2. 2. 2017, <http://odlocitve.us-rs.si/documents/38/c1/u-i-136-982.pdf>.

54 »Stranka za enakopravnost občanov želi status narodne manjšine za Neslovence,« *STA*, 8. 12. 1992, pridobljeno 2. 2. 2017, <https://www.sta.si/1228060/stranka-za-enakopravnost-obcanov-zeli-status-narodne-manjsine-za-neslovence>.

55 Borut Petrovič Vernikov, »Drobtinica h kruhu, ki se je pekel na poti do osamosvajanja,« *MMC RTV SLO*, pri-

Kljub v primerjavi z ostalimi jugoslovanskimi republikami izrazito homogeni nacionalni sestavi lahko med slovenskimi strankami najdemo takšne, ki so nastale na podlagi nacionalnih ali transnacionalnih osnov. V času prvotne politične tranzicije in nejasnosti o novi družbeni ureditvi lahko zasledimo, da je skupnost Italijanov v Piranu ostala registrirana kot društvo, medtem ko se je v Kopru tako imenovala politična stranka. No, skupnost Italijanov iz Pirana je v volilnih predstavitev nastopala kot stranka.⁵⁶ Deželno identiteto so poskušali vzdrževati stranka *Istrski demokratični zbor* in nekaj sorodnih organizacij, na prvih demokratičnih volitvah je nastopila tudi *Demokratična zveza Kosova v Ljubljani*.⁵⁷ V kasnejših političnih razmerah te stranke niso bile več pomemben dejavnik, vendar pa lahko tudi danes v registru najdemo *Socialno stranko Srbov v Sloveniji* in *Stranko demokratične akcije*, katere ime nedvoumno povzema vodilno bošnjaško stranko v BiH.

Interesne skupine, ki se odločijo, da bodo svoje delovanje zastavile na ravni politične stranke, so lahko zelo različne, občasno pa tudi zelo uspešne. Ne smemo pozabiti, da je ena najpomembnejših strank zadnjih let in osemkratna članica vladne koalicije *Demokratična stranka upokojencev Slovenije* nastala iz precej bolj skromne osnove, *Zveze društev upokojencev Maribor*. Na volitvah 2004 je največja zunajparlamentarna stranka postala *Aktivna Slovenija*,⁵⁸ ki je v osnovi nastala iz mladinskih aktivistov, nezadovoljnih z delovanjem *Stranke mladih Slovenije*. Ta se je leta 2000 na veliko presenečenje ostalih prebila v parlament, a je svoje aktivnosti, čeprav ta prispevek ni namenjen vrednostnim sodbam, bolj kot problemom mladine žal prilagodila temu, kar so v *Mladini* ocenili kot »združevanje japijev z oporečno preteklostjo«.⁵⁹ Po izpadu iz parlamenta je SMS svoj prostor videla v povezavi z desnosredinsko *Slovensko ljudsko stranko*, s katero je nastopila na volitvah leta 2008, do volitev 2011 pa je svojo novo identiteto našla kot okoljevarstvena stranka *SMS - Zeleni*⁶⁰ in se je z več manjšimi strankami povezala v koalicijo. O pomenu stranke *Brezposelni in ogroženi Slovenije* s kratico *BIO* pa verjetno priča dejstvo, da ne jaz ne vi o njej do zdaj nismo še ničesar slišali. Eden izmed zadnjih poskusov prenosa uspešne tuje prakse je bil pojav *Piratske stranke Slovenije*,⁶¹ ki ji z 1,34 odstotka glasov na volitvah leta 2014 ni uspelo ponoviti uspeha, ki ga je dosegla njena nemška vzornica. Kljub drugačnim pričakovanjem pa se v prejšnjem desetletju nista izoblikovali dve stranki, za kateri je bilo veliko ugibanja,

dobljeno 20. 2. 2017, <http://www.rtvsllo.si/blog/borut-petrovic-vernikov/drobtinica-h-kruhu-ki-se-je-pekeln-poti-osamosvajanja/104630>. *Dragiša Marojević* – Wikipediija, prosta enciklopedija, pridobljeno 2. 2. 2017, https://sl.wikipedia.org/wiki/Dragi%C5%A1a_Marojevi%C4%87.

56 Boris Šuligoj, »Italijani na Obali in njihovi zapleteni spori,« *Delo*, 3. 4. 1990, 3. »Skupnost Italijanov/Communita Italiana,« v: *Koga voliti, programi političnih strank in list na spomladanskih volitvah v Sloveniji* (Ljubljana: Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj, 1990), 70.

57 »Demokratična zveza Kosova v Ljubljani,« *Koga voliti?*, 9.

58 Kasneje se pridruži prvemu novemu gibanju na levosredinskemu polju, stranki ZARES. – »V levoliberalnem prostoru prva razmišljanja o novi stranki,« *STA*, 15. 12. 2006, pridobljeno 2. 2. 2017, <https://www.sta.si/1117013/v-levoliberalnem-prostoru-prva-razmisljanja-o-novi-stranki>.

59 Urša Matos, »Pohlep stranke mladih,« *Mladina*, 22. 1. 2001, pridobljeno 2. 2. 2017, <http://mladina.si/92321/pohlep-stranke-mladih/>.

60 »SMS odslej Stranka mladih - Zeleni Evrope,« *Mladina*, 2. 2. 2009, pridobljeno 23. 2. 2017, http://www.mladina.si/81141/04-07-2009-sms_odslej_stranka_mladih_-_zeleni_evrope/.

61 Stranko povezuje odnos do avtorskoprnih vprašanj v digitalni dobi, svobode svetovnega spleta ...

ali se jima bo uspelo oblikovati v takšni obliki. Govorimo o posvetovalnem forumu, ki je nastal okrog nekdanjega predsednika države Milana Kučana, t. i. *Forumu 21*, po smrti njegovega naslednika Janeza Drnovška pa so obstajala tudi velika pričakovanja okrog njegovega *Gibanja za pravičnost in razvoj*, ki je odražalo bolj poduhovljene usmeritve zadnjega življenjskega obdobja največjega politika med politiki (znanega po sloganu z volitev leta 1992: »Ne levo, ne desno. Na bolje.«⁶²).⁶³ Ime si je za volitve 2008 izposodil mariborski estradnik in politik Stojan Auer, ki pa mu s svojo *Listo za pravičnost in razvoj* volivcev ni uspelo prepričati.⁶⁴

Največja žrtev drobljenja strank je bila t. i. zelena oz. ekološka usmeritev. Danes kljub množici ekoloških strank v parlamentu ni zastopana. Bilo pa je drugače:

»Matematična zakonitost, preverjena na štirih parlamentarnih volitvah, je enostavna: več ko je strank z naravovarstvenim imenom, nižja je vsota njihovega skupnega volilnega izida. Leta 1990 je na volitvah kandidirala le ena stranka z naravovarstvenim imenom, *Zeleni Slovenije*, dosegla pa je tudi po evropskih merilih izjemno visokih 8,8 odstotka glasov. Leta 1992 sta na volitvah kandidirali dve naravovarstveni stranki. *Zeleni Slovenije* so zbrali 3,7 odstotka, *Slovensko ekološko gibanje* pa 0,62 odstotka glasov. Ko sta bili volivcem leta 1992 na voljo dve naravovarstveni stranki, sta skupaj zbrali še enkrat manj glasov, kot so jih *Zeleni Slovenije* zbrali leta 1990. A tudi odstotek, dosežen leta 1992, je *Zelenim* zagotavljal vstop v parlament. Po volitvah pa so se na prizorišču pojavile tri naravovarstvene stranke. Del *Zelenih Slovenije* je ustanovil *Zelene, ekološko socialno stranko (ZESS)*, del pa *Zelena alternativo*. To, da so se po političnem prizorišču kotalile tri stranke z naravovarstveno blagovno znamko, je na volilni izid vplivalo predvidljivo. Skupni izkupiček dveh naravovarstvenih strank je leta 1992 znašal nekaj več od 4 odstotkov, leta 1996 pa so zelene stranke skupaj zbrale le še 2,2 odstotka. In niso prišle v parlament. To, da so leta 2000 okoljevarstveniki na volitvah nastopili s skupno listo, zmanjševanja podpore ni ustavilo. Leta 2000 so združeni *Zeleni* spet prepolovili volilni izid in pristali pod odstotkom. Bilanca okoljevarstvenikov je torej: leta 1990 so dobili 8 odstotkov, naslednjič so izid prepolovili in pristali pri 4 odstotkih. Leta 1996 so rezultat iz leta 1992 spet prepolovili in se zasidrali pri 2 odstotkih, leta 2000 pa so štiri leta star izid še enkrat prepolovili in potonili pod odstotek. Padanje je bilo eksponentno.«⁶⁵

Ob pregledovanju aktivnosti političnih strank pa sem nepričakovano prišel do ugotovitve, da je stranka, ki je z nenehnim drobljenjem najverjetneje pripomogla k največ političnim satelitom, posledično pa tudi k svojemu padcu v pozabo, stranka, ki je bila predstavnik čiste politične sredine in bi torej morala biti precej bolj stabilne narave. Na prvih parlamentarnih volitvah je nastopala kot *Slovenska demokratska zveza*. Med soustanovitelji stranke so bili Janez Janša, France Bučar, Dimitrij

62 »Oglas LDS,« *Delo*, 27. 11. 1992, 16.

63 *Gibanje za pravičnost in razvoj*, pridobljeno 20. 2. 2017, <http://www.gibanje.org/?id=206&action=register>.

64 Deja Crnovič, »Največ parlamentarnih strank doslej,« *Mladina*, 28. 8. 2008, pridobljeno 4. 2. 2017, <http://www.mladina.si/44572/najvec-parlamentarnih-strank-doslej/>.

65 Peter Petrovič, »Nova stranka, stara imena,« *Mladina*, 6. 8. 2002, pridobljeno 5. 2. 2017, <http://www.mladina.si/93943/nova-stranka-stara-imena/>.

Rupel. SDZ se je decembra 1989 pridružila koaliciji DEMOS ter po prvih povojnih demokratičnih volitvah 8. aprila 1990 stopila v vlado. Stranka je po kongresu 12. in 13. oktobra 1991 najprej razpadla na *Demokratsko stranko Slovenije* in *Narodno demokratsko stranko*, članstvo pa je odšlo tudi k drugim strankam. Predvolilna oglasa v času volitev v Državni zbor leta 1992 jasno kažeta, kje je ležal vzrok za cepitev, saj je DS ohranila strikten sredinski kurz s sodobnim besednjakom, medtem ko je NDS poskušala nagovarjati volivce z zmernim desničarskim populizmom.⁶⁶ Na volitvah je DS dobila 5,01 odstotka glasov in se uvrstila v Državni zbor, NDS pa je s koalicijsko partnerico *Slovensko gospodarsko zvezo* z 2,18 odstotka glasov izpadla iz parlamenta. V iskanju identitete je NDS nato postala krilo *Krščanskih demokratov SKD*,⁶⁷ da bi poleti 1994 ponovno postala samostojna in se združila z odpadniki, ki so v vmesnem času ustanovili stranko *Narodna stranka Slovenije NSS*.⁶⁸ NDS je nato z leti in volilnimi neuspehi ugasnila in je bila ena od redkih političnih strank, ki je za izbris iz registra zaprosila sama. Pri DS so bile stvari še nekoliko bolj zapletene. Na t. i. imenovanem Blejskem kongresu, kjer je prišlo do združitve več strank pod okriljem vladajoče *Liberalno demokratske stranke* v novo politično stranko *Liberalna demokracije Slovenije*, v katero je vstopila tudi DS,⁶⁹ se je del članov uprl in isti dan, 12. maja 1994, ustanovil novo stranko z imenom *Demokratska stranka Slovenije – Demokrati Slovenije DS*.⁷⁰ Tudi tu pa še ni konec peripetij. Iz DS se je nato pred volitvami leta 1996 izločilo krščanskosocialno politično krilo, ki se je oblikovalo v *Stranko krščanskih socialistov*.⁷¹ To je bila verjetno tudi posledica dejstva, da sta dva poslanca DS stranko zapustila in ustanovila novo, *Slovenski forum*.⁷² Na volitvah nobena od njih ni prestopila minimalnega praga in to je bil začetek konca. DS je na državnoborskih volitvah zadnjič samostojno (in neuspešno) nastopila leta 2004, leta 2008 pa so se povezali s *Socialnimi demokrati*.⁷³ Leta 2000 je nato prišlo še do sklepnege dejanja pri atomizaciji stranke, saj se je *Slovenski forum*, ki so ga ustanovitelji vmes večinoma že zapustili, preimenoval v *Narodno stranko Slovenije*.⁷⁴ Najverjetneje v zgodbi manjka še kakšna podrobnost.

Večje število novih političnih strank lahko na površje navržejo tudi veliki mobilizacijski dogodki. Ob koncu leta 2012 in v začetku leta 2013 je izbruhnila t. i.

66 »Oglasa NDS in DS,« *Delo*, 26. 11. 1992, 22 in 23.

67 »Začel se je peti – predčasni kongres NDS – krila SKD,« *STA*, 11. 6. 1994, pridobljeno 8. 2. 2017, <https://www.sta.si/78150/zacel-se-je-peti-predcasni-kongres-nds-krila-skd?>

68 »Enotna Narodna demokratska stranka,« *STA*, 17. 7. 1994, pridobljeno 12. 2. 2017, <https://www.sta.si/84451/enotna.narodno-demokratska-stranka>.

69 »Demokrati podprli združevanje v novo stranko,« *STA*, 12. 3. 1994, pridobljeno 16. 2. 2017, <https://www.sta.si/60679/demokrati-podprli-zdruzevanje-v-novo-stranko>.

70 »Ustanovljena Demokratska stranka Slovenije – Demokrati Slovenije,« *STA*, 12. 3. 1994, pridobljeno 3. 2. 2017, <https://www.sta.si/60759/ustanovljena-demokratska-stranka-slovenije-demokrati-slovenije>.

71 »Rojeva se stranka krščanskih socialistov,« *STA*, 19. 6. 1996, pridobljeno 3. 2. 2017, <https://www.sta.si/214785/rojeva-se-stranka-krscanskih-socialistov>.

72 »Slovenski forum vpisan v register političnih strank,« *STA*, 11. 7. 1996, pridobljeno 9. 2. 2017, <https://www.sta.si/219059/slovenski-forum-vpisan-v-register-politcnih-strank>.

73 *Demokratska stranka Slovenije – Wikipedija, prosta enciklopedija*, pridobljeno 2. 2. 2017, https://sl.wikipedia.org/wiki/Demokratska_stranka_Slovenije.

74 »Slovenski forum po novem NDS,« *24ur.com*, pridobljeno 9. 2. 2017, <http://www.24ur.com/novice/slovenija/slovenski-forum-po-novem-nds.html>.

Vseslovenska ljudska vstaja.⁷⁵ Kmalu je gibanje začelo dobivati bolj organizirano obliko in konec leta 2013 so člani *Gibanja Vseslovenska ljudska vstaja, Odbora za pravično in solidarno družbo*, posamezniki iz mreže za neposredno demokracijo in drugi podporniki ustanovili stranko *Solidarnost, za pravično družbo*.⁷⁶ Ta na volitvah sicer ni bila uspešna, uspešnejša pa je bila s temi dogodki spodbujena in na grških ter španskih izkušnjah utemeljena koalicija *Združena levica*,⁷⁷ ki je v državni zbor pripeljala tri stranke, po svojem dosegu do tedaj globoko pod parlamentarnim pragom. V zavezništvu je bila nova stranka z imenom *Iniciativa za demokratični socializem*,⁷⁸ ki je imela največ poslancev, v parlamentu pa so se ji pridružili še poslanci iz stranke *TRS - Stranke za trajnostni razvoj Slovenije*⁷⁹ ter *Demokratične stranke dela*.⁸⁰ To je po odhodu iz *Demokratične stranke upokoјencev Slovenije* ustanovil Franc Žnidaršič. Proces homogenizacije oz. diferenciacije v *Združeni levici* sicer še ni zaključen, predstavlja pa redko izjemo, ko so majhne stranke ponovno prodrle do najvišjih položajev.

Bogato tradicijo imajo majhne, desne stranke, ki bi jih lahko uvrstili na skrajni rob političnega spektra. O nekaterih je bilo v zgornjih vrsticah že nekaj govora, v glavnini pa so izšle iz edine parlamentarne stranke, ki se je kot takšna večino časa prepoznavała, to je *Slovenske nacionalne stranke*. Iz nje je izšla mdr. tudi *Slovenska nacionalna desnica*, ki se je skozi leta preoblikovala v obskurno, a glasno *Stranko slovenskega naroda*. Značilno za te stranke je bilo, da so predstavljale tako rekoč edino politično organizirano opozicijo pridruževanju Slovenije k Natu in Evropski uniji. Proti temu je npr. že leta 1995 protestirala stranka v ustanavljanju *Slovenska domoljubna stranka*.⁸¹ Podobnega mnenja so bili tudi v stranki *NOVA*, ki pa se je deklarirala za sredinsko, kot geslo volilne kampanje pa so poudarjali »evropevidnost«. ⁸² »Evrorealizem brez evroevforije« je ponujala stranka *Lista za čisto pitno vodo*, njen ustanovitelj Mihael Jarc je pred njenim nastopom na državnoborskih volitvah kandidiral na listah *Stranke slovenskega naroda* in *Slovenske ljudske stranke*, kot simbol pa na predvolilne plakate dodal prečrtano džamijo, kar je bil realno tudi eden od vzrokov za ustanovitev liste, torej preprečitev

75 Protesti v Sloveniji v letih od 2012 do 2014 so bili množični ljudski protesti, ki so od konca novembra 2012 potekali v različnih mestih po Sloveniji, predvsem Ljubljani in Mariboru. Val protestov ni imel enotnega vodstva; dogodki so bili od začetka spontani, organizirani predvsem s pomočjo spletnih socialnih omrežij, kot je Facebook. [1] Širjenjem vala se je pričel bolj formalno oblikovati odbor, ki je sodeloval pri koordinaciji, vendar ni nastopal kot organizator. – *Protesti v Sloveniji (2012–2014) – Wikipedija, prosta enciklopedija*, pridobljeno 11. 2. 2017, [https://sl.wikipedia.org/wiki/Protesti_v_Sloveniji_\(2012%E2%80%932014\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Protesti_v_Sloveniji_(2012%E2%80%932014)).

76 Denis Vičič, »Ustanovni kongres stranke Solidarnost«, *Mladina*, 14. 12. 2013, pridobljeno 4. 2. 2017, <http://www.mladina.si/151905/ustanovni-kongres-stranke-solidarnost/>.

77 Grega Repovž, »Eksperiment združena levica«, *Mladina*, 18. 3. 2016, pridobljeno 7. 2. 2017, <http://www.mladina.si/173127/eksperiment-zdruzena-levica/>.

78 »IDS – nova stranka za boljše čase«, *Mladina*, 11. 2. 2014, pridobljeno 6. 2. 2017, <http://www.mladina.si/153787/ids-nova-stranka-za-boljse-case/>.

79 TRS je bila ena od več reinkarnacij političnih gibanj levo orientiranega dela civilne družbe, kot je bila npr. *Junjska lista*.

80 Staš Zgonik, »Stranka«, *Mladina*, 29. 7. 2010, pridobljeno 7. 2. 2017, <http://www.mladina.si/51271/stranka/>.

81 »Slovenska domoljubna stranka nasprotuje vstopu v EU«, *STA*, 17. 3. 1995, pridobljeno 10. 2. 2017, <https://www.sta.si/127639/slovenska-domoljubna-stranka-nasprotuje-vstopu-v-eu>.

82 »Christensen na obisku pri Novi stranki«, *STA*, 13. 10. 2000, pridobljeno 3. 2. 2017, <https://www.sta.si/518494/christensen-na-obisku-pri-novi-stranki>.

gradnje Islamskega kulturnega centra v Ljubljani,⁸³ ne pa »brezbrižnost političnih strank do težave kemijskega onesnaženja pitne vode v Ljubljani«. Kajti za ekološko stranko je izvleček iz njenega programa precej nenavaden: »LČPV izhaja iz vrednot krščanske civilizacije, slovenske kulture in neuklonljivih prizadevanj slovenskega naroda za pravičnost, samostojnost in svobodo ter si – na temelju programa Zedinjene Slovenije, tradicije in vrednot vsestranskega slovenskega odpora proti totalitarnemu nasilju in izkušenj novih demokratičnih političnih strank – prizadeva za celovit duhovni in gmotni razvoj Slovencev in drugih slovenskih državljanov [...]«⁸⁴ Saj ne, da na drugem koncu političnega spektra ni eksotov, poleg relativno nove *Socialistične partije Slovenije*, ki »je stranka intelektualcev in proletariata, z močno strokovno in moralno podlago, ter je sposobna narediti red in voditi Slovenski narod na pot dostojanstvenega in ponosnega življenja državljanov«,⁸⁵ je na politični sceni že mnogo dlje *Komunistična partija Slovenije*. Zadnja leta o njej ni več veliko slišati, odmeven medijski zapis pa je nastal, ko je njen generalni sekretar dr. Marek Lenardič prek Zavoda za zaposlovanje iskal pomoč v sekretariatu. »Komunistična partija Slovenije bi zaposlila osebo ženskega ali moškega spola, ki bi v Ljubljani za določen čas enega leta opravljala sekretarske posle. Pogoj je le osnovnošolska izobrazba, hkrati pa so pod druge pogoje zapisali znanje marksizma.« Marek Lenardič je to pojasnil tako: »Hoteli smo, da piše, da je oglas bolj za levičarje, pa so na Zavodu rekli, da si tega ne upajo zapisati, tako da smo ob tem oglasu pod pogoj zapisali znanje marksizma.«⁸⁶

Še večjo težavo strankam povzročajo imena. Kot sem že zapisal, se v večini primerov ukvarjajo s Slovenijo in demokracijo, kar lahko privede do absurdnih imen, kot je bila *Konzervativna demokracija Slovenije*,⁸⁷ a že na začetku, na volitvah 1990, se pojavijo prve resne težave pri razlikovanju imensko zelo podobnih, a vsebinsko hudo različnih strank. *Slovenska obrtniška stranka*, del koalicije *Demos*, je na volitvah imela konkurenco z imenom *Slovenska obrtniško podjetniška stranka*, kar je povzročalo precej nejevolje. A tu se zgodba šele začne. *Slovenska obrtniška stranka* se je namreč pred volitvami 1992 preimenovala v *Liberalno stranko*, kar je precej sivih las povzročalo *Liberalnim demokratom Slovenije*, ki so zato ob svojem imenu dosledno dodajali ime predsednika stranke (Janeza Drnovška), da bi se s tem ločili od liberalcev, ki jih je vodil »po živahnih razpravah v skupščini znani« Vitomir Gros. Ta pa je bil v povezavi tudi s tretjo stranko podobnega imena – *Liberalno demokratsko stranko Slovenije*,⁸⁸

83 Jure Trampuš, »Ohranimo pamet«, *Mladina*, 10. 10. 2004, pridobljeno 7. 2. 2017, <http://www.mladina.si/94463/>.

84 »Stranka Lista za čisto pitno vodo je stara dve leti«, *MMC RTV SLO*, pridobljeno 4. 2. 2017, <http://www.rtvsl.si/volitve-v-dz/stranka-lista-za-cisto-pitno-vodo-je-stara-dve-leti/92112>.

85 *Socialistična partija Slovenije*, pridobljeno 3. 2. 2017, <http://www.spslo.si/>.

86 »Komunistična partija Slovenije na Zavodu za zaposlovanje išče sodelavca«, *Dnevnik*, 15. 6. 2012, pridobljeno 8. 2. 2017, <https://www.dnevnik.si/1042536248>.

87 »Krapež predstavil nastajajočo stranko Konzervativna demokracija Slovenije«, *STA*, 5. 3. 1999, pridobljeno 3. 2. 2017, <https://www.sta.si/393728/krapez-predstavil-nastajajoco-stranko-konzervativna-demokracija-slovenije>.

88 »Grosova Liberalna stranka je ušpičila še zadnjo potegavščino v svojem parlamentarnem življenju. S podpisi poslancev Franca Golije, Zvoneta Žagarja in Vitomirja Grosa je omogočila sodelovanje na volitvah fantomski in neobstoječi Liberalno-demokratski stranki Slovenije«, je dejal Jaša Zlobec na današnji tiskovni konferenci LDS [...] Da bi bila zmešnjava popolna, so kranjski liberalci, ki so se proslavili že s krajom dela nekdanjega imena LDS, pritegnili v novo stranko nekdanjega pripadnika LDS Bogdana Oblaka Hamurabija, je dodal Jaša Zlobec. – Matjaž Erznožnik, »Zadnja potegavščina kranjskih liberalcev«, *Delo*, 14. 11 1992, 2.

ki jo je vodil Bogdan Oblak, o njej pa nekaj vemo zaradi spopada z Drnovškovimi liberalnimi demokrati glede imena stranke.⁸⁹

»*Liberalno-demokratska stranka Slovenije (LDSS)* je bila registrirana nekaj dni, preden se je takratna ZSMS preimenovala v sedanjo LDS. Predsednik LDSS, dr. Bogdan Oblak, znan tudi kot Hamurabi, je na današnji tiskovni konferenci zavrnil vse javne napade liberalnih demokratov o nekakšnem privesništvu, pijavkarstvu in domnevnem izrabljanju imena že uveljavljene parlamentarne stranke ter jih pripisal hudemu podcenjevanju volivcev in pretirani samovšečnosti stranke Drnovškovih in Školjčevih liberalnih demokratov. Ko so govorili o morebitni volilni zmedi, ki bi jo utegnila povzročiti podobnost med imenoma in kraticama dveh strank, je Oblak povedal, da se te nevarnosti zavedajo, vendar pa bodo zmedeni le tisti, ki bodo volili LDS.«⁹⁰

Kljub temu je LDSS nato poniknila v globine zunajparlamentarnosti. Toda tudi ti pojavi niso omejeni le na začetke političnega strankarstva, iz *Slovenske ljudske stranke* izključeni nekdanji mariborski župan Franc Kangler je tako maja 2016 ustanovil novo *Novo ljudsko stranko Slovenije*, s katero se namerava podati na državnozborske volitve.⁹¹

Naj to jaro kačo sklenem s citatom s predvolilne predstavitve najbolj neresne med resnimi strankami na volitvah leta 1990, ki je že po svoji filozofiji dišala po izvenparlamentarnosti. »*Neodvisna lista novih družbenih gibanj* pravzaprav ne potrebuje reklame,« je včeraj dejal Jože Vogrinc in to dokazal s statističnim izračunom. »Zastopamo interese žensk, torej 50 odstotkov prebivalstva, homoseksualcev (10 odstotkov), otrok (50 odstotkov), norcev (90 odstotkov); skupaj torej 200 odstotkov. Samo zaradi ljubezni do različnosti bomo v parlament spustili še druge,« je rekel in požel odobravanje nasmejanega občinstva.⁹²

Viri in literatura

- *24kul.si*. »Danes mineva leto dni od referenduma za prihodnost naših otrok in družin!.« Pridobljeno 20. 1. 2017. <http://24kul.si/danes-mineva-leto-dni-od-referenduma-za-prihodnost-nasih-otrok-in-druzin>.
- *24kul.si*. »Pridružite se Gibanju za otroke in družine!.« Pridobljeno 7. 2. 2017. <http://24kul.si/ustanovljeno-gibanje-za-otroke-in-druzine>.
- *24ur.com*. »Slovenski forum po novem NDS, 27. 5. 2000.« Pridobljeno 9. 2. 2017. <http://www.24ur.com/novice/slovenija/slovenski-forum-po-novem-nds.html>.
- Aleksić, Jure. »Kandidatka Mojca.« *Mladina*, 23. 10. 2000. Pridobljeno 20. 1. 2017. <http://www.mladina.si/93525/kandidatka-mojca/>.
- Aleksić, Jure. »Od šanka do šanka, od srca do srca: izvenparlamentarne strančice v boju za evrosinekurice.« *Mladina*, 4. 6. 2004. Pridobljeno 20. 1. 2017. <http://www.mladina.si/94354/od-sanka-do-sanka-od-srca-do-srca/>.

89 Vinko Vasle, »Slovenske zunajparlamentarne stranke (2),« *Delo*, 1. 12. 1992, 2.

90 Marko Jakopec, »Dve leti stara LDSS se hvali z uspehi,« *Delo*, 17. 11. 1992, 2.

91 Izak Košir, »Kangler kmalu z novo stranko za naslednje volitve,« *Mladina*, 15. 4. 2016, pridobljeno 11. 2. 2017, <http://www.mladina.si/173719/kangler-kmalu-z-novo-stranko-za-naslednje-volitve/>.

92 Marko Pečauer, »Kandidati Neodvisne liste novih družbenih gibanj za DPZ republiške skupščine,« *Delo*, 29. 3. 1990, 3.

- Crnović, Deja. »Lista Za vrtičkarje v Morskem jarku ... in druga nenavadna imena lokalnih list.« *Mladina*, 25. 10. 2006. Pridobljeno 12. 2. 2016. <http://www.mladina.si/95136/lista-za-vrtickarje-v-morskem-jarku/>.
- Crnović, Deja. »Največ parlamentarnih strank doslej.« *Mladina*, 28. 8. 2008. Pridobljeno 4. 2. 2017, <http://www.mladina.si/44572/najvec-parlamentarnih-strank-doslej/>.
- *Delo*, 26. 11. 1992. »Oglasa NDS in DS.«
- *Delo*, 27. 11. 1992. »Oglas LDS.«
- *Demokratska stranka Slovenije – Wikipedija, prosta enciklopedija*. Pridobljeno 2. 2. 2017. https://sl.wikipedia.org/wiki/Demokratska_stranka_Slovenije.
- *Dnevnik*, 15. 6. 2012. »Komunistična partija Slovenije na Zavodu za zaposlovanje išče sodelavca.« Pridobljeno 8. 2. 2017. <https://www.dnevnik.si/1042536248>.
- *Dnevnik*, 2. 8. 2013. »Novakova: Nova stranka na desnici bi bila satelit neke druge stranke.« Pridobljeno 12. 2. 2017. <https://dnevnik.si/1042600788/slovenija/novakova-nova-stranka-na-desnici-bi-bila-satelit-neke-druge-stranke>.
- *Dragiša Marojević – Wikipedija, prosta enciklopedija*. Pridobljeno 2. 2. 2017. https://sl.wikipedia.org/wiki/Dragi%C5%A1a_Marojevi%C4%87.
- *Družina – Wikipedija, prosta enciklopedija*. Pridobljeno 20. 1. 2017. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Dru%C5%BEina>.
- *Državna volilna komisija*. »Volitve poslancev v Državni zbor 2000.« Pridobljeno 23. 1. 2017. http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2000/rez_sl.htm.
- Erznožnik, Matjaž. »Zadnja potegavščina kranjskih liberalcev.« *Delo*, 14. 11. 1992.
- Eržen, Barbara. »Nihče jim ne zaupa, pa še kar nastajajo.« *Žurnal*, 28. 11. 2014. Pridobljeno 10. 1. 2017. <http://www.zurnal24.si/politice-stranke-stevilo-strank-lokalne-volitve-clanek-240692>.
- F., Ma. »Referendum o družini bo 20. decembra.« *Delo*, 4. 11. 2015. Pridobljeno 20. 1. 2017. <http://www.delo.si/novice/politika/druzinski-referendum-bo-20-decembra.html>.
- *Gibanje za pravičnost in razvoj*. Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://www.gibanje.org/?id=206&action=register>.
- *Iskalnik političnih strank*. Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://mrrsp.gov.si/rduobjave/ps/index.faces>.
- Ivanič, Martin. »Liberalna demokracija Slovenije.« V: *Enciklopedija Slovenije*, 16, 121. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002.
- Jakopec, Marko. »Dve leti stara LDSS se hvali z uspehi.« *Delo*, 17. 11. 1992.
- K., G. »Zevnikova in primc ustanavljata stranko Glas za otroke in družine: Za bolj Bogu, otrokom in družinam prijazno Slovenijo.« *MMC RTV SLO*. Pridobljeno 12. 2. 2017. <https://www.rtvsl.si/slovenija/zevnikova-in-primc-ustanavljata-stranko-glas-za-otroke-in-druzine/412446>.
- Kajtazović, Tamara. »Parlamentarne stranke z manj mestnimi svetniki.« *Mladina*, 6. 10. 2014. Pridobljeno 1. 2. 2017. <http://www.mladina.si/160886/parlamentarne-stranke-z-manj-mestnimi-svetniki/>.
- *Koga voliti? Programi političnih strank in list na spomladanskih volitvah v Sloveniji*. Ljubljana: Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj, 1990.
- Košir, Izak. »Kangler kmalu z novo stranko za naslednje volitve.« *Mladina*, 15. 4. 2016. Pridobljeno 11. 2. 2017. <http://www.mladina.si/173719/kangler-kmalu-z-novo-stranko-za-naslednje-volitve/>.
- Kustec Lipicer, Simona. »Od strankokracije do novega razvojnega modela države: ocena slovenske parlamentarne demokracije ob njeni petindvajsetletnici.« V: *Četrto stoletje Republike Slovenije – izzivi, dileme, pričakovanja*, ur. Jure Gašparič in Mojca Šorn, 45–50. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016.
- Matos, Urša. »Pohlep stranke mladih.« *Mladina*, 22. 1. 2001. Pridobljeno 2. 2. 2017. <http://mladina.si/92321/pohlep-stranke-mladih/>.
- Mekina, Borut. »Avstrija po poti Slovenije.« *Mladina*, 27. 5. 2016. Pridobljeno 20. 1. 2017. <http://www.mladina.si/174436/avstrija-po-poti-slovenije/>.
- *Mladina*, 20. 8. 2008. »Je KDS parlamentarna stranka ali ne?« Pridobljeno 2. 2. 2017. http://www.mladina.si/78579/20-08-2008-je_kds_parlamentarna_stranka_ali_ne/.

- *Mladina*, 3. 10. 2008. »Rezultati volitev so uradni.« Pridobljeno 2. 2. 2017. http://www.mladina.si/78970/03-10-2008-rezultati_volitev_so_uradni/.
- *Mladina*, 2. 2. 2009. »SMS odslej Stranka mladih – Zeleni Evrope.« Pridobljeno 23. 2. 2017. http://www.mladina.si/81141/04-07-2009-sms_odslej_stranka_mladih_-_zeleni_evrope/.
- *Mladina*, 9. 5. 2009. »Vloženih 12 list kandidatov za Evropski parlament.« Pridobljeno 10. 1. 2017. http://www.mladina.si/80752/09-05-2009-vlozenih_12_list_kandidatov_za_evropski_parlament/.
- *Mladina*, 11. 2. 2014. »IDS – nova stranka za boljše čase.« Pridobljeno 6. 2. 2017. <http://www.mladina.si/153787/ids-nova-stranka-za-boljse-case/>.
- MMC RTV SLO. »Seznam vseh političnih strank.« Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://www.rtvsl.si/strani/seznam-vseh-politichnih-strank/308>.
- MMC RTV SLO. »Stranka Lista za čisto pitno vodo je stara dve leti.« Pridobljeno 4. 2. 2017. <http://www.rtvsl.si/volitve-v-dz/stranka-lista-za-cisto-pitno-vodo-je-stara-dve-leti/92112>.
- *Naš časopis: Vrhnjsko občinsko glasilo*, št. 163, marec 1990. Pridobljeno 12. 1. 2017. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-X4S099KE/>.
- Nežmah, Bernard. »Novi obrazi na asfaltiranih njivah: Med mitom in realnostjo.« *Mladina*, 5. 5. 2011. Pridobljeno 12. 1. 2017. <http://mladina.si/53908/novi-obrazi-na-asfaltiranih-njivah/>.
- Olup, Maja. »Slovenska nacionalna desnica.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, 2001. Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://slap.blog.siol.net/files/2010/12/SND.pdf>.
- Ozmeč, Sebastjan. »Pošteni Slovenije.« *Mladina*, 17. 6. 2002. Pridobljeno 12. 1. 2017. <http://www.mladina.si/88396/mposteni>.
- P., M. »Deset ljudi ne more ustanoviti stranke.« *Delo*, 22. 3. 1990.
- Pečauer, Marko. »Kandidati Neodvisne liste novih družbenih gibanj za DPZ republiške skupščine.« *Delo*, 29. 3. 1990.
- Petrovčič, Peter. »Nova stranka, stara imena.« *Mladina*, 6. 8. 2002. Pridobljeno 5. 2. 2017. <http://www.mladina.si/93943/nova-stranka-stara-imena/>.
- Petrovčič, Peter. »Protiromska lista: Samostojno na volitve.« *Mladina*, 30. 9. 2010. Pridobljeno 23. 11. 2016. <http://www.mladina.si/51887/protiromska-lista/>.
- Petrovič Vernikov, Borut. »Drobtinica h kruhu, ki se je pekel na poti do osamosvajanja.« MMC RTV SLO. Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://www.rtvsl.si/blog/borut-petrovic-vernikov/drobtinica-h-kruhu-ki-se-je-pekeln-na-poti-osamosvajanja/104630>.
- Poznič Cvetko, Sonja. »V Sloveniji deluje 85 političnih strank, več kot na zahodu jih domuje na vzhodu (tema).« *STA*, 19. 7. 2015. Pridobljeno 2. 2. 2017. <https://www.sta.si/2157492/v-sloveniji-deluje-85-politichnih-strank-vec-kot-na-zahodu-jih-domuje-na-vzhodu>.
- *Protesti v Sloveniji (2012–2014) – Wikipedija, prosta enciklopedija*. Pridobljeno 11. 2. 2017. [https://sl.wikipedia.org/wiki/Protesti_v_Sloveniji_\(2012%E2%80%932014\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Protesti_v_Sloveniji_(2012%E2%80%932014)).
- Rakovec, Blanka. »Vloga političnih strank v Sloveniji in Avstriji.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, 2002.
- Repovž, Grega. »Eksperiment združena levica.« *Mladina*, 18. 3. 2016. Pridobljeno 7. 2. 2017. <http://www.mladina.si/173127/eksperiment-zdruzena-levica/>.
- *Republika Slovenija, Ustavno sodišče*. »Sklep U-I-136/98, 15. 6. 2000.« Pridobljeno 2. 2. 2017. <http://odlocitve.us-rs.si/documents/38/c1/u-i-136-982.pdf>.
- Savec, Zofija. »Volitve.« *Prva statistična objava*, št. 173, 22. oktober 2004. Pridobljeno 2. 2. 2017. <http://www.stat.si/doc/06-po-078-0402.doc>.
- *Seznam vseh političnih strank v Sloveniji 2011 – kje ga najdem*. »Seznam vseh političnih strank v Sloveniji na dan 10. 11. 2011.« Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://kjakajkakozakaj.blogspot.si/2011/10/seznam-politichnih-strank-kje-ga-najdem.html>.
- *Socialistična partija Slovenije*. Pridobljeno 3. 2. 2017. <http://www.spslo.si/>.
- *STA*, 8. 12. 1992. »Stranka za enakopravnost občanov želi status narodne manjšine za Neslovence.« Pridobljeno 2. 2. 2017. <https://www.sta.si/1228060/stranka-za-enakopravnost-obcanov-zeli-status-narodne-manjsine-za-neslovence>.
- *STA*, 12. 3. 1994. »Demokrati podprli združevanje v novo stranko.« Pridobljeno 16. 2. 2017. <https://www.sta.si/60679/demokrati-podprli-zdruzevanje-v-novo-stranko>.

- STA, 12. 3. 1994. »Ustanovljena Demokratska stranka Slovenije – Demokrati Slovenije.« Pridobljeno 3. 2. 2017. <https://www.sta.si/60759/ustanovljena-demokratska-stranka-slovenije-demokrati-slovenije>.
- STA, 11. 6. 1994. »Začel se je peti – predčasni kongres NDS – krila SKD.« Pridobljeno 8. 2. 2017. <https://www.sta.si/78150/zacel-se-je-peti-predcasni-kongres-nds-krila-skd?>.
- STA, 17. 7. 1994. »Enotna Narodna demokratska stranka.« Pridobljeno 12. 2. 2017. <https://www.sta.si/84451/enotna.narodno-demokratska-stranka>.
- STA, 17. 3. 1995. »Slovenska domoljubna stranka nasprotuje vstopu v EU.« Pridobljeno 10. 2. 2017. <https://www.sta.si/127639/slovenska-domoljubna-stranka-nasprotuje-vstopu-v-eu>.
- STA, 7. 9. 1995. »Gerlančeva Nacional-socialna zveza Slovenije ni stranka.« Pridobljeno 11. 2. 2017. <https://www.sta.si/158321/gerlanceva-nacional-socialna-zveza-slovenije-ni-stranka>.
- STA, 19. 6. 1996. »Rojeva se stranka krščanskih socialistov.« Pridobljeno 3. 2. 2017. <https://www.sta.si/214785/rojeva-se-stranka-krcsanskih-socialistov>.
- STA, 11. 7. 1996. »Slovenski forum vpisan v register političnih strank.« Pridobljeno 9. 2. 2017. <https://www.sta.si/219059/slovenski-forum-vpisan-v-register-politcnih-strank>.
- STA, 18. 10. 1996. »Sašo Lap: »SND je parlamentarna stranka!« Pridobljeno 2. 2. 2017. <https://www.sta.si/241094/lap-snd-je-parlamentarna-stranka?>.
- STA, 12.10. 1996. »Biografije LDS, SKD, SDS, SLS, ZLSD, DS, SNS, SND, SF, NSD, LS, RZS, SOPS, ZA, Zeleni, KSU, DSS, ZZG, ZZP, ZZL, DeSUS, CI.« Pridobljeno 12. 2. 2017. <https://www.sta.si/236982/biografije-lds-skd-sds-sls-zlzd-ds-sns-snd-sf-nsd-ls-rzs-sops-za-zeleni-ksu-dss-zzg-zzp-zzl-desus-ci>.
- STA, 24. 10. 1996. »Nacionalne liste je vložilo 16 strank.« Pridobljeno 20. 2. 2017. <https://www.sta.si/239503/nacionalne-liste-je-vlozilo-16-strank>.
- STA, 23. 3. 1998. »Notranje ministrstvo vnovič o vpisu NSZS v register političnih strank.« Pridobljeno 1. 2. 2017. <https://www.sta.si/331711/notranje-ministrstvo-vnovic-o-vpisu-nszs-v-register-politcnih-strank>.
- STA, 5. 3. 1999. »Krapež predstavil nastajajočo stranko Konzervativna demokracija Slovenije.« Pridobljeno 3. 2. 2017. <https://www.sta.si/393728/krapez-predstavil-nastajajoco-stranko-konzervativna-demokracija-slovenije>.
- STA, 8. 9. 2000. »Na slovenskem političnem prizorišču je »zapel« tudi Glas žensk.« Pridobljeno 20. 2. 2017. <https://www.sta.si/510160/na-slovenskem-politcnem-prizoriscu-je-zapel-tudi-glas-zensk?>.
- STA, 21. 9. 2000. »Biografije registriranih političnih strank (dopolnjeno).« Pridobljeno 10. 1. 2017. <https://www.sta.si/513055/biografije-registriranih-politcnih-strank>.
- STA, 13. 10. 2000. »Christensen na obisku pri Novi stranki.« Pridobljeno 3. 2. 2017. <https://www.sta.si/518494/christensen-na-obisku-pri-novi-stranki>.
- STA, 15. 12. 2006. »V levoliberalnem prostoru prva razmišljanja o novi stranki.« Pridobljeno 2. 2. 2017. <https://www.sta.si/1117013/v-levoliberalnem-prostoru-prva-razmisljanja-o-novi-stranki>.
- STA, 17. 1. 2008. »Jelinčič: Razcepila se je poslanska skupina, ne stranka.« Pridobljeno 1. 2. 2017. <https://www.sta.si/1249863/jelincic-razcepila-se-je-poslanska-skupina-ne-stranka/>.
- STA, 27. 11. 2014. »Stranka DL bo vztrajala na politični poti.« Pridobljeno 20. 2. 2017. <https://www.sta.si/2077234/stranka-dl-bo-vztrajala-na-politcni-poti>.
- Šinkovec, Matjaž in Božidar Novak. *Kako zmagati na volitvah?*. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, 1990.
- Šuligoj, Boris. »Italijani na Obali in njihovi zapleteni spori.« *Delo*, 3. 4. 1990.
- Trampuš, Jure. »Ohranimo pamet.« *Mladina*, 10. 10. 2004. Pridobljeno 7. 2. 2017. <http://www.mladina.si/94463/>.
- *Uradni list RS*, št. 22/1999 z dne 2. 4. 1999. »1013. Odločba o oceni ustavnosti 43. člena zakona o volitvah v Državni zbor, stran 2460.« Pridobljeno 20. 2. 2017. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLU130>.
- *Uradni list RS*, št. 62/94, 13/98-odločba US, 1/99, 24/99 odločba US, 70/2000. Pridobljeno 1. 2. 2017. <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2000/zps.html>.

- Vasle, Vinko. »Slovenske zunajparlamentarne stranke (2).« *Delo*, 1. 12. 1992, 2.
- Vičič, Denis. »Ustanovni kongres stranke Solidarnost.« *Mladina*, 14. 12. 2013. Pridobljeno 4. 2. 2017. <http://www.mladina.si/151905/ustanovni-kongres-stranke-solidarnost/>.
- Zgonik, Staš. »Stranka.« *Mladina*, 29. 7. 2010. Pridobljeno 7. 2. 2017. <http://www.mladina.si/51271/stranka/>.
- Železnikar, Jaka. »Politične stranke v Sloveniji.« *Mladina*, 11. 9. 2000. Pridobljeno 2. 2. 2017. http://www.mladina.si/56436/11-09-2000-politice_stranke_v_sloveniji/.

Jurij Hadalin

NOBODY TRUSTS THEM, AND YET NEW ONES ARE BEING ESTABLISHED.

EXTRA-PARLIAMENTARY POLITICAL PARTIES IN SLOVENIA SINCE THE DEMOCRATIC CHANGES UNTIL TODAY

SUMMARY

At the end of the 1980s, the democratisation of the Slovenian political space brought about a range of new political movements, initially organised as political associations and soon thereafter transformed into political parties. Due to the pluralisation of the political space and the flexible legislation in the first years, the establishment of political parties was an easier or equivalent organisational task as the foundation of a society of flower enthusiasts, which caused a torrent of small-scale political movements without any significant influence in the political arena. It is a fact that the fragmentation of the political space allowed the smaller parties to succeed due to the proportional electoral system. The Slovenian political party life in the last thirty years has had a few constants, though it has never been completely stable in the long run. Thus political parties kept being established with fanfare and falling apart even more spectacularly. No convening of the Slovenian National Assembly has ever managed to end its term with the same number of political parties as it had started out with. Apart from these parties, the reflection of the society in the media was shaped by the existence of loud though insignificant political parties that argued for certain very particular interests as well as rather extreme political standpoints. The number of political parties in Slovenia – more than eighty are registered today – has followed the trends of Slovenia's neighbouring countries: in this sense the Slovenian political scene is by no means special or innovative. However, we can ascertain that this scene never manages to mobilise any significant percentage of citizens with aspirations to get actively involved in politics. On the other hand, political parties have always been extremely low on the scale of the citizens' trust in institutions, which is the reason for the title of this article.